

Ammonieten

John W.M. Jagt

Al sinds het eind van de achttiende eeuw staan ammonieten uit de omgeving van Maastricht in de belangstelling; meer dan eens werden ze voorgesteld in de prachtige litho's die beschrijvingen van rariteitenkabinetten verlichtten. Niet veel later werden de eerste stappen gezet in de systematische indeling van deze uitgestorven groep van schelpdragende inktvissen. Binkhorst (1861) noemde al een behoorlijk aantal soorten, en introduceerde zelfs een aantal nieuwe; bijna een halve eeuw later deed De Grossouvre (1908) het nog eens dunnetjes over. Daarna bleef het lange tijd stil, totdat Felder (1968) de aandacht vestigde op het voorkomen van de karakteristieke soort *Sphenodiscus binckhorsti* (Pl. 10, fig. 1) in het hoogste deel van de Formatie van Maastricht. Een tiental jaren geleden kwam de langverwachte doorbraak: Kennedy (1987) reviseerde een groot aantal museumcollecties, waaronder ook het materiaal van Binkhorst (1861) en De Grossouvre, beeldde alle soorten af en zocht uit welke namen deze moesten dragen.

Nadelig in oude collecties is vaak de gebrekkige stratigrafische inpassing van de fossielen. Ook Kennedy kampte met dit probleem. Slechts door nieuw onderzoek is het mogelijk vast te stellen, wat de stratigrafische reikwijdtes van de diverse soorten zijn. Daar komt voor Maastricht nog een probleem bij: ammonieten zijn er slechts te vinden als steenkernen en afdrucken, en dan vaak ook nog alleen in hardere banken en/of in vuursteenlagen en -knollen. Het gebruik van siliconenrubber doet hier natuurlijk wonderen (zie bijvoorbeeld Jagt, 1995), maar het blijft een feit dat in de zachte lagen waaruit de Formatie van Maastricht bestaat (het 'tufkrijt') ammonieten niet of nauwelijks bekend zijn. Slechts in uitzonderlijke omstandigheden, bijvoorbeeld door vroegtijdige verkiezelingsprocessen, kunnen ammonieten uit deze lagen bewaard gebleven zijn. Het spreekt voor zich dat dergelijke voorkomens de stratigrafische reikwijdtes behoorlijk kunnen beïnvloeden. Een voorbeeld: van *Hoploscaphites pungens* (Pl. 10, fig. 9) werd lang aangenomen dat deze beperkt was tot de Nekum Member, totdat een verkiezeld exemplaar te voorschijn kwam uit het onderste deel van de Gronsveld Member (Jagt & Kuypers, 1994). Uit de daartussen liggende lagen is de soort nog niet bekend.

Vertegenwoordigers van de familie Baculitidae (Pl. 10, fig. 2), soms verkiezeld, behoren tot de algemenere

ammonieten in de St. Pietersberg, gevolgd door de Scaphitidae, met name *Hoploscaphites constrictus* (Pl. 10, fig. 4-8). Van deze soort komen goed uit elkaar te houden mannelijke exemplaren (microconchen) en vrouwelijke exemplaren (macroconchen) voor. De andere hier afgebeelde soorten zijn eerder zeldzaam te noemen. Dat geldt ook voor de grotere soorten (30 cm en meer in diameter) die vaak alleen als fragment worden gevonden. Te denken valt hierbij aan de pachydisciden *Menuites fresvillensis* (SEUNES 1890) en *M. terminus* (WARD & KENNEDY 1993).

Omdat ammonieten van zeer groot belang zijn voor de stratigrafie zijn zelfs fragmenten belangrijk; met andere woorden, ook fragmenten verzamelen en in het profiel inmeten!

Literatuur

Binkhorst van den Binkhorst (1861), De Grossouvre (1908), W.M. Felder (1968), Kennedy (1987), Jagt (1995), Kennedy & Jagt (1998) en Machalski & Jagt (1998).

Adres van de auteur

J.W.M. Jagt
Natuurhistorisch Museum Maastricht
Postbus 882
6200 AW Maastricht
mail@nhmmaastricht.nl

Plaat 10

1. *Sphenodiscus binckhorsti* J. BOEHM 1898, x 1. Formatie van Maastricht: Nekum en Meerssen Members.

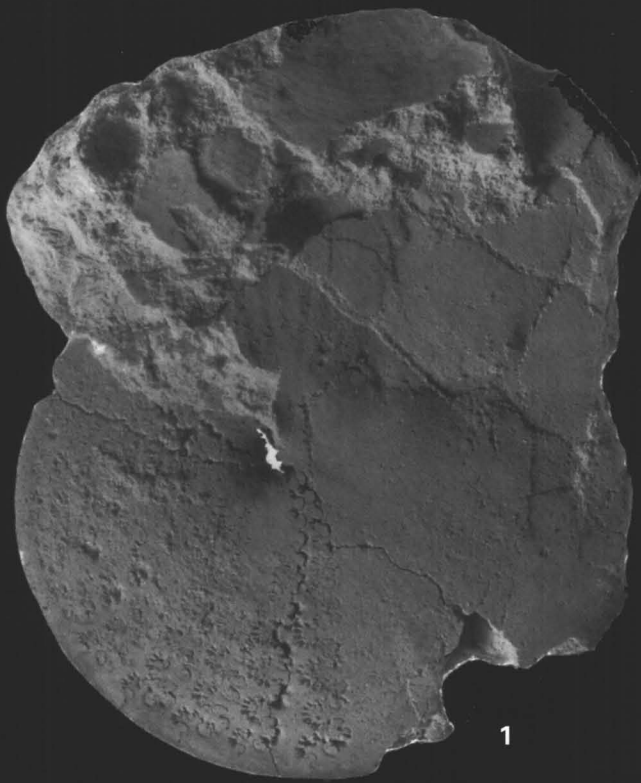
2. *Baculites vertebralis* LAMARCK 1801, x 1. Formatie van Gulpen: Lanaye Member(?). Formatie van Maastricht: Gronsveld(?), Emael, Nekum en Meerssen Members.

3. *Diplomoceras cylindraceum* (DEFRANCE 1816), x 1. Formatie van Maastricht: Emael, Nekum en Meerssen Members.

4-8. *Hoploscaphites constrictus* (J. SOWERBY 1817), x 1 (7,8), x 1,5 (3) en x 2 (4,5). Formatie van Gulpen: Vijlen Member. Formatie van Maastricht: Meerssen Member (6,7 - ♀; 4,8 - ♂).

9. *Hoploscaphites pungens* (BINKHORST 1861), x 1. Formatie van Maastricht: Gronsveld, Nekum en Meerssen Members.

10. *Hoploscaphites felderi* KENNEDY 1987, x 1. Formatie van Maastricht: Emael, Nekum en Meerssen Members.

1

2

3

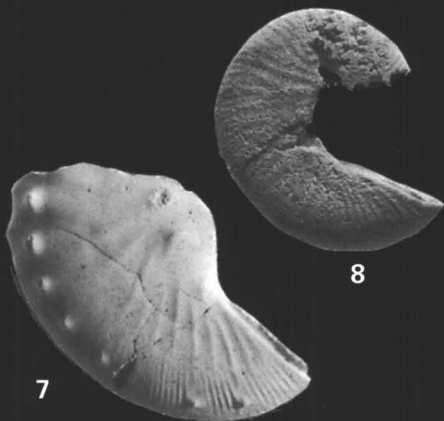
4

5

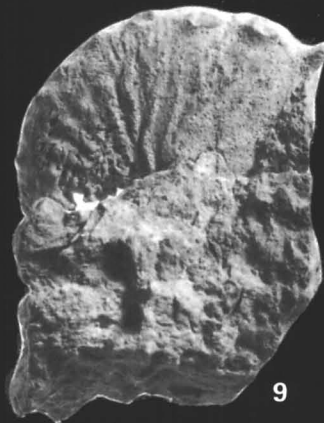
6

7

8

9

10